

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi

Viite: TEM/2114/00.04.01/2017, lausuntopyyntö 22.2.2018

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö: Siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaiset tehtävät pelastuslaitoksissa

Työ- ja elinkeinoministeriö on selvittäessään siviilipalveluslain päivitystarpeita pyytänyt pelastustoimen tietoja ja näkemyksiä siviilipalveluksen järjestelyistä. Kaikkia Suomen pelastuslaitoksia edustava Pelastuslaitosten kumppanuusverkosto on tätä lausuntoa valmistellessaan koonnut pelastuslaitoskohtaiset tiedot sekä pelastuslaitosten yhteisen näkemyksen siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisista tehtävistä pelastuslaitoksissa.

1. Onko pelastuslaitoksessa tarpeita siviilipalvelusvelvollisten käyttämiselle liikekannallepanon aikaisessa poikkeusoloissa joissain tehtävissä siviilipalveluslaissa tarkoitetulla tavalla?

Karkeasti kolmasosa pelastuslaitoksen henkilöstöstä on sijoitettu puolustusvoimien sodanajan tehtäviin. Pelastuslaitoksilla on varmuudella tarvetta lisäresursseille poikkeusoloissa. Erityisesti väestönsuojauksen laaja tehtäväkenttä sisältää paljon tehtävämahdollisuuksia, joissa voisi käyttää siviilipalvelusvelvollisia.

2. Mitä konkreettisia poikkeusolojen aikaisia tehtäviä pelastuslaitoksessa voisi olla siviilipalveluksen suorittaneille?

- Geneven sopimuksen mukaisista väestönsuojelutehtävistä esimerkiksi seuraavat: hälytystoiminta, evakuointi, suojista huolehtiminen, pimennystoimenpiteiden hoito, lääkintähuolto, mukaan lukien ensiapu ja hengellinen huolto, tilapäismajoituksen järjestäminen ja tarvikkeiden jakelu, välttämättömien julkisten palvelujen kiireinen kuntoon saattaminen, surmansa saaneista huolehtiminen sekä avustaminen elintärkeiden kohteiden säilyttämiseksi.
- Pelastuslaitoksen tehtävistä huollon ja tukipalveluiden toiminnot kuten kuljetus-, tietojenkäsittely-, viestintä-, tiedustelu- ja lähettitehtävät. Lisäksi valmiuden suunnittelussa eri osa-alueiden tiedon analysointi ja kerääminen sekä dokumentointi sekä arkistointi.
- Kuntien tehtävistä erityisesti valmiusevakuointeihin ja väestön siirtoon ja vastaanottoon liittyvät tehtävät.
- Suojelumuodostelmien (suojelupiirien, -lohkojen ja -yksiköiden) johtamis-, tuki- ja hallintotehtävät.
- Käyttö pelastustoiminnassa edellyttäisi siviilipalvelusmiehille varsin laajaa koulutusta (esimerkiksi sopimuspalokuntalaisen peruskoulutus, ensivastekoulutus sekä pelastustoimi poikkeusoloissa). Mahdollinen koulutus tulisi toteuttaa jo normaalissa turvallisuustilanteessa.

3. Mitkä tehtävät eivät soveltuisi siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisiksi tehtäviksi?

Ilman asianmukaisia koulutuksia pelastustoiminta, sammutustoiminta, vaarallisten alueiden tiedustelu ja merkitseminen, puhdistustoiminta ja vastaavat suojelutoimenpiteet sekä osallistuminen hätätilanteessa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen tuhoalueilla eivät sovellu siviilipalvelusvelvollisten tehtäväksi. Olisi perusteltua arvioida voiko siviilipalvelus tuottaa pätevyyden edellä mainittuihin tehtäviin. Lisäksi tehtäviä suunnitellessa olisi huomioitava mahdolliset rajoitteet luokitellun tiedon käsittelyä koskien.

4. Miten pelastuslaitosten valmiussuunnitelmissa on nykyisin huomioitu siviilipalveluslain 65 §:ssä säädetty mahdollisuus käyttää siviilipalvelusvelvollisia liikekannallepanon aikaisissa poikkeusoloissa?

Organisaation ulkopuolisten siviilipalvelusvelvollisten käyttöä ei ole kattavasti ja vakioidulla tavalla huomioitu pelastuslaitoksissa. Pelastuslaitosten henkilöstöstä osa on siviilipalveluksen suorittaneita ja heille on haettu vapautus poikkeusoloissa siviilipalvelusta (omaan pelastustoimen tehtäväänsä).

5. Paljonko pelastuslaitoksessa on vuosittain siviilipalvelusvelvollisia suorittamassa siviilipalvelukseen ns. normaalioloissa kuuluvaa työpalvelua ja millaisissa tehtävissä velvolliset työskentelevät?

Kaikissa pelastuslaitoksissa yhteensä suorittaa siviilipalvelusta vuosittain keskimäärin muutamia henkilöitä. Heitä on hyödynnetty esimerkiksi seuraavasti:

- Asiakaspalvelutehtävissä: Vieraiden vastaanotto ja ohjaaminen sekä neuvonta. Pääsisäänkäynnin ja aulan siisteys (lumityöt, hiekoitukset, harjaukset), tilojen laskutukset.
- Sisäinen tavaraliikenne: Tavaraliikennetilän - ja postitustilan tarkastus sekä tavaroiden kuljetukset, saapuneen postin jakelu, postitusjärjestelmän käyttö, lähetysten vastaanotto ja edelleen toimittaminen.
- Varusvarastotehtävät ja kaluston huoltoon liittyvät tehtävät.
- Koulutustilaisuuden järjestelyt: laitteiden käytön opastus: tietokoneet, videotykit, äänet, videoneuvottelu. Koulutustilojen järjestelyt ja siisteys.
- Elintarviketäydennykset.
- Tietoliikenne ja Internet: Alkometrien ja häkämittarien kalibroinnit, Virve-puhelinhuollot, intra ja facebook -päivitykset. Käyttöjärjestelmä -ja ohjelma-asennukset (esim. Peke, Merlot).

6. Onko pelastuslaitoksissa sellaisia tehtäviä, joissa nähdään tarpeelliseksi/mahdolliseksi siviilipalvelusvelvollisten määrän lisäämiseen myös normaalioloissa?

- Huollon toimintojen tukeminen. Hallinnon tukitoiminnot. Siviilipalveluspaikkana toimimisesta aiheutuvat järjestelyt ja kustannukset vaikuttavat asian järjestelyyn (päivärahat, vuokratkustannukset, ruokarahat jne.).
- SiviilipalvelusL15 §: *Siviilipalvelusvelvollinen ei saa palvelusaikana olla palveluspaikkaansa työ- tai virkasuhteessa eikä tehdä siviilipalveluspaikalle siviilipalvelukseen kuuluvien työtehtävien ulkopuolista, vastikkeellista työtä. Siviilipalveluspaikka ei saa palvelusaikana maksaa siviilipalvelusvelvolliselle siviilipalvelustehtävistä tai työtehtävistä johtuvaa palkkaa, palkkiota tai muuta vastiketta.* Edellä mainittu vaikuttaa tilanteessa, jossa pelastuslaitoksen sopimushenkilönä toimiva haluaisi suorittaa siviilipalveluksen pelastuslaitoksella, tai siviilipalvelusvelvollinen haluaisi osallistua pelastuslaitoksen toimintaan kuten viikkoharjoituksiin tai hälytyksiin.

7. Mitä kehittämistarpeita pelastuslaitoksissa nähdään koskien siviilipalvelusvelvollisten poikkeusolojen aikaisten tehtävien määrittelyä?

Siviilipalvelusvelvollisten osaaminen ennen palvelusta ja palveluksessa annettu koulutus vaikuttavat käytettävyyteen. Mikäli palveluksessa voidaan pätevästi henkilö väestönsuojelutehtäviin olisi käytettävyys parempaa. Tämä vaatisi myös pelastuslaitokselta koulutuspanostusta, jota ei ole huomioitu tällä hetkellä. Yksittäisten henkilöiden kouluttaminen pelastuslaitoksittain on tehotonta. Koulutetuista tulisi pitää rekisteriä sekä järjestää säännöllistä ylläpito- ja täydennyskoulutusta. Koulutusta suunniteltaessa tulisi ennakkoluulottomasti arvioida järjestökentän kykyä koulutusjärjestelmän elementtien tuottamiseen ja ylläpitoon.

Pelastuslaitoksen ulkopuolella koulutetun siviilipalvelusvelvollisen käytettävyys eri tehtäviin on sidonnainen osaamiseen, mutta liittyy myös pelastuslaitoksen kykyyn vastaanottaa apua (vrt. Host Nation Support –toiminta). Organisoimaton siviilipalvelusvelvollisten henkilöresurssi poikkeusolojen resurssina on huomattavasti haastavampi organisoitava verrattuna esim. toisen pelastuslaitoksen henkilöstöresurssiin ja avun vastaanottoon.

Henkilöt, jotka olisivat palveluskelpoisia ja halukkaita suorittamaan varusmiespalveluksen, mutta sairastavat esim. diabetesta tai muita aseellisen palveluksen estäviä sairauksia, olisivat resurssi, jonka hyödynnettävyyttä tulisi ennakkoluulottomasti arvioida. Siviilipalveluksen yhteiskunnallista merkittävyyttä voidaan tärkeiden väestönsuojelutehtävien ja muita tärkeitä valmiuksia tuottavien tehtävien myötä nostaa nykyisestä tasosta huomattavasti.

8. Siviilipalveluslain 36 § mukaan siviilipalvelus on järjestettävä siten, etteivät palvelustehtävät ole ristiriidassa siviilipalvelusvelvollisten vakaumuksen kanssa. Millaisia valmiuksia siviilipalvelusvelvollisille annettavaan koulutuksen tulisi näkemyksenne mukaan antaa velvollisille ja millaisia taitoja koulutuksella tulisi kehittää, jotta koulutus palvelisi oman alanne valmiussuunnittelua?

Pelastuslaitosten näkemyksen mukaan olisi perusteltua vahvistaa siviilipalvelusvelvollisten osaamista väestönsuojelutehtävien osa-alueella sekä yleisvalmiuksia kouluttamisesta.

Väestönsuojelun tai väestönsuojan hoitajakurssi ovat esimerkkejä koulutuksista, jonka sisältöä voisi kehittää palvelemaan siviilipalvelusvelvollisten osaamistarpeita väestönsuojaamisen tehtävissä. Lisäksi voisi harkita myös sammutus- ja pelastustoimintaan pätevöittäviin tehtäviin mukaan lukien ensivaste (kuten SPEK:n kurssit).

Pelastuslaitokset näkevät tarpeelliseksi sellaisten tehtäväkokonaisuuksien suunnittelun, joihin voidaan antaa koulutus sekä harjoittelu siviilipalveluksen aikana. Tiedot hyödynnettävissä olevista henkilöistä koulutuksineen tulisi ylläpitää. Pelastuslaitokset esittävät harkittavaksi asian tarkastelua mahdollisen siviilipalvelushenkilöstön poolittamisen kautta. Tällä tavalla heille voisi rakentaa hallittua kokonaisuutta poikkeusolotehtäviin kouluttautumisessa.

9. Nähdäänkö tarpeelliseksi, että siviilipalveluslaissa säädetään mahdollisuudesta käyttää siviilipalvelusvelvollisia oman pelastustoimen poikkeusolojen aikaisissa tehtävissä?

Pelastuslaitokset katsovat säättämisen tarpeelliseksi. Tällä hetkellä voidaan vapaaehtoisia kouluttaa esim. väestönsuojeluorganisaation tehtäviin, mutta heidän velvoittaminen ja varaaminen poikkeusoloja varten ko. tehtäviin esim. pelastusviranomaisen organisaatioihin tai muihin väestönsuojeluorganisaatioihin ei ole mitenkään yksiselitteistä. Jos tällainen mahdollisuus olisi, pystyttäisiin myös pelastustoimen osalta rakentamaan oikeaa "reservä" mahdollisia poikkeusoloja varten. Tämän hetken "reservit" perustuvat joko vapaaehtoiseihin (VPK) tai palvelussuhteen kautta syntyvään velvoitteeseen (kunnan työntekijät).

PELASTUSLAITOSTEN KUMPPANUUSVERKOSTO

Jaakko Pukkinen
Pelastusjohtajien puheenjohtaja
pelastusjohtaja

Vesa-Pekka Tervo
Pelastustoimen kehittämispäällikkö